

INFORMACE PRO PRÁVNÍ PRAXI

Ústavní soudnictví Korejské republiky*

Kontrola ústavnosti v podmínkách tradiční konfuciánské společnosti

Daniela Dušková**

1. ÚVOD

Ústavní soudnictví je vynálezem euroatlantické civilizace. Ať se zabýváme americkým systémem judicial review či kontinentálním typem soudnictví, v jednotlivých zemích nelze nikdy pominout odlišnosti přezkumu ústavnosti vyvěrající ze specifického historického vývoje, zkušenosti a povahy národa. V zemi jako Korejská republika¹ je situace odlišná v tom, že ústavní soudnictví zde není důsledkem vývoje společnosti, ale importem. Po 25 letech existence Korejského ústavního soudu („KÚS“) lze snad již říci, že se jednalo o import úspěšný.² Na následujících řádkách se pokusím ilustrovat, jaká byla cesta k tomuto úspěchu a s jakými specifickými překážkami se musel KÚS vypořádat. Po historickém exkurzu, ve kterém se zaměříme na vznik ústavního soudnictví na území Korejské republiky a podoby, jimiž si prošlo, se podrobněji podíváme na vývoj v posledních dvaceti letech a dnešní podobu soudu. Důraz bude kladen na nejvýznamnější rozhodnutí KÚS. V poslední části nazvané „vliv tradiční konfuciánské filosofie v korejském ústavním soudnictví“ poté poukážu na specifika a odlišnosti korejského systému ústavního soudnictví dané jeho geografickou polohou a asijskou mentalitou. Je fascinující sledovat pragmatičnost národa, který si navzdory vlastní tisícileté tradici, zvolí zavedený systém jiné kultury (nehledě na to, že jak bude ukázáno dále, v Koreji bylo postupně vyzkoušeno několik „modelů“ ústavního soudnictví).

* Tento výstup byl vytvořen za podpory z projektu OP VK Věda a vědci pro vzdělanost moderní společnosti (CZ.1.07/2.3.00/35.0005).

** Daniela Dušková, studentka 4. ročníku, Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Též „Jižní Korea“. V textu je pod označením Korea, myšlena vždy Jižní Korea, není-li uvedeno jinak.

² Tom Ginsburg jej označil za nejvýznamnější a nejvíce vlivný ze všech ústavních soudů východní a jihovýchodní Asie in GINSBURG, T. The Constitutional Court and the Judicialization of Korean Politics. In: HARDING, A. et al. *New Courts in Asia*. Routledge, 2010.

2. HISTORICKÉ POZADÍ A PROMĚNY KOREJSKÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDNICTVÍ V ČASE

Každý ústavní soud je existenciálně spjatý s ústavou daného státního útvaru. Za první „moderní“ ústavy na území dnešní Korejské republiky bývají označovány „*The Hong-Bum Fourteen Articles (1885)*“ a exilový „*The Charter of the Provisional Government of the Republic of Korea (1911)*“³, avšak ani jeden z těchto dokumentů neobsahoval ve svém konceptu žádný speciální orgán ochrany ústavnosti. Během japonské okupace (1910-1945) byl v Koreji zaváděn japonský právní systém, který sám byl silně inspirován právním systémem německým.⁴ Do této doby můžeme tedy zařadit počátek inkorporace „západních“ právních teorií do korejského právního řádu, která pokračovala i po vzniku samostatné Korejské republiky (1948). Zde je na místě zdůraznit právě podstatu toho, že se jedná o *importovaný systém*, nikoliv systém, který by vznikl z lokálního historického vývoje a tradic, což se odráží zejména v dlouhé cestě, kterou musel zákonodárce, a vlastně i celá společnost, urazit než KÚS nabyl svou dnešní, snad již finální podobu. Pro celou tuto „cestu“ je poté charakteristický jakýsi účelový přístup. Často metodou pokus-omyl, byl hledán vyhovující model ústavního soudnictví téměř čtyřicet let, přičemž si korejské ústavní soudnictví prošlo celou řadou podob, a to včetně tak extrémních opaků jako je soudní přezkum á la Nejvyšší soud Spojených Států na jedné straně a ústavní soud kelsenovského typu na straně druhé. Období různých etap podoby přezkumu ústavnosti v Koreji lze rozdělit

³ KOREA (SOUTH). HONPOP CHAEP□ANSO. *The first ten years of the Korean Constitutional Court: 1988–1998*. The Constitutional Court of Korea, 2001, s. 6.

⁴ LIM, J. Korean Constitutional Court Standing at the Crossroads: Focusing on Real Cases and Variational Types of Decisions. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*. 2002, č. 24, s. 327.

podle změn ve vládě (a ústavodárné politiky) na období První až Páté Republiky. Nynější režim je nazýván obdobím Šesté Republiky (od r. 1987).

V období První Republiky (1948–1960) došlo ke zřízení Ústavního výboru, který byl nadán pravomocí ke konkrétnímu přezkumu norem. Jednalo se o spíše politický orgán, jemuž předsedal viceprezident a v němž zasedalo, vedle pěti soudců Nejvyššího soudu, pět členů Národního shromáždění. Za dobu svého působení, přezkoumal Ústavní výbor šest zákonů, přičemž dva z nich shledal protiústavními.⁵ Za období Druhé Republiky (1960–61) došlo ke vzniku koncepce, zahrnující orgán ochrany ústavnosti s názvem „Ústavní soud“. Do jeho kompetence mělo patřit, vedle přezkumu ústavnosti zákonů, také řešení sporů mezi státními činiteli, rozpouštění politických stran, impeachment a řešení sporů týkajících se volby prezidenta, jakož i volby předsedy a soudců Nejvyššího soudu. Soud mělo tvořit devět soudců, kteří by byli voleni po trojicích prezidentem, Nejvyšším soudem a Horní komorou Parlamentu.⁶ Ačkoliv díky vojenskému puči z 16. května 1961 tento soud ve skutečnosti nikdy nezasedal, stal se důležitou inspirací při tvorbě současné podoby KÚS.

Třetí Republika (1963–1972) byla militantním režimem zaměřeným na modernizaci a ekonomický růst pod vedením autoritářského prezidenta Parka.⁷ Přezkum ústavnosti byl v tomto období svěřen do rukou Nejvyššímu soudu, stejně jako pravomoc rozpouštět politické strany, přičemž pravomoc přezkumu ústavnosti měli i obyčejné soudy. Tento systém se tedy nejvíce blížil systému judicial review v USA. Soudnictví amerického typu se však ukázalo velkým zklamáním. Nejvyšší soud si v podmínkách překotného rozvoje tržní ekonomiku a tvrdého antikomunismu nedokázal vybudovat pozici dostatečně silnou na to, aby dokázal efektivně chránit lidská práva a ústavu a zachovával raději maximálně zdrženlivý přístup, jeho nefunkčnost dobře ilustruje i fakt, že za celých deset let svého fungování shledal protiústavním jediný zákon.⁸ Ústavy Čtvrté (1972–1981) a Páté Republiky (1981–1987) poté svěřili pravomoci ústavního soudu opět do rukou Ústavního výboru ve stylu První Republiky. Díky obskurnímu systému a složité politické situaci Ústavní výbor během Čtvrté

a Páté Republiky nepřezkoumal ústavnost jediného zákona ani nevydal jediný precedent.⁹

3. DĚJOVÝ ZVRAT – KOREJSKÝ ÚSTAVNÍ SOUD V POSLEDNÍCH DVACETI LETECH

Z výše uvedeného vyplývá, že první pokusy se zavedením instituce přezkumu ústavnosti nebyly příliš úspěšné či přesněji příliš efektivní. Zásadní vliv na situaci měl vždy politický režim a postoje jeho představitelů. Co se tedy v posledních dvaceti letech změnilo?

3.1. PŮVOD A PŘÍČINY VZNIKU SOUDU V DNEŠNÍ PODOBĚ

V parlamentních volbách v únoru 1985 zvítězila koalice stran, jejímž programem byly ústavní změny, zejména zavedení přímé volby prezidenta. Tehdejší prezident Chun Doo-hwan, jehož způsob vlády bývá označován za diktátorský, však veřejně oznámil, že veškeré diskuze o změnách Ústavy budou odloženy až po skončení Olympijských her plánovaných na rok 1988, a volba třináctého prezidenta Korejské republiky proběhne v souladu se současnou úpravou. Toto oznámení vyvolalo protesty mezi obyvatelstvem a vznik tzv. Červnového demokratického hnutí, přičemž revoluční nálada v zemi byla ještě umocněna násilnou smrtí dvou korejských studentů, z nichž jeden byl umučen při policejním výslechu a druhý zemřel na následky zranění utrpěných během demonstrace. Jako odpověď na masivní protesty v ulicích učinil kandidát na prezidenta Roh Tae-Woo, který měl nahradit prezidenta Chuna, prohlášení známé jako Deklarace z 26. června, v němž přislíbil zavedení přímé prezidentské volby, propuštění politických vězňů, okamžité zastavení porušování lidských práv, konec cenzury médií, svobodu politických stran a pravomoci pro útvary samosprávy. Poté parlamentní strany začaly konečně vyjednávat, přičemž výsledkem byl návrh ústavních dodatků, kterými došlo ke změně přibližně 37 % Ústavy. Devátý dodatek Ústavy byl prvním demokratickým ústavním dodatkem přijatým na základě smysluplné diskuze mezi politickými stranami i širokou veřejností (byl schválen v Národním shromáždění a následně i v referendu). Na základě Devátého dodatku byl také nově ustanoven Ústavní soud Korejské republiky („KÚS“) podle západoněmeckého modelu. Dle právníka Kim Sang-chula vládnoucí strana souhlasila s ustanovením tohoto modelu, jelikož si její členové mysleli, že ÚS bude stejně

⁵ HONPOP CHAEP □ ANSO, 2001, op. cit., s. 7.

⁶ Tamtéž, s. 7–8.

⁷ Generál Park Chung-hee (1917–1979) se dostal k moci coby vůdce puče z r. 1961 a vydržel u ní až do svého zavraždění atentátníkem v r. 1979. Osobnost generála Parka je značně kontroverzní – ačkoliv režim vlády byl autoritářský a vyznačoval se nedodržením lidských práv, je mu na druhou stranu připisována zásluha za masivní ekonomický růst a rozvoj Jižní Koreje v 60. a 70. letech 20. století. Jeho dcera Park Geun-hye byla zvolena jihokorejskou prezidentkou ve volbách v roce 2012.

⁸ YANG, K. Judicial Review and Social Change in the Korean Democratizing Process. *American Journal of Comparative Law*. 1993, č. 41, s. 1–8.

⁹ HONPOP CHAEP □ ANSO, 2001, op. cit.

snadno manipulovatelný jako ústavní rady v minulosti před ním.¹⁰

3.2. PRAVOMOCIA ORGANIZACE KÚS – DNEŠNÍ PODOBA

Organizace a právní autorita KÚS je obecně zakotvena v Ústavě. Na základě výslovného ústavního zmocnění byl přijat v roce 1988, tedy více než rok po přijetí Devátého dodatku, Zákon o Ústavním soudu, kterým byl KÚS konečně ustaven. Organizace KÚS je inspirována americkým právním systémem, ale rozsah pravomocí je modelován podle německého vzoru.¹¹ Soud tvoří devět soudců, v jejichž čele stojí předseda, jmenovaných prezidentem, přičemž tři kandidáty navrhuje Národní shromáždění, tři předseda Nejvyššího soudu a tři vybírá sám prezident. Funkční období je šestileté s tím, že soudce může být jmenován znovu, což se však stává velmi výjimečně. K jmenování soudcem musí mít kandidát patnáctiletou praxi v právně zaměřené profesi; a musí být starší čtyřiceti let. Soudcovské období je omezeno tak, že v 65 letech musí soudci odejít do důchodu (prezident soudu v 70 letech).¹²

Na rozdíl od Ústavního soudu ČR nedisponuje KÚS pravomocí abstraktní kontroly norem. Náleží mu pravomoc konkrétního přezkumu ústavnosti, přičemž ke konkrétní kontrole norem dochází na žádost obecného soudu. Z důvodu historické zkušenosti, kdy v Koreji z důvodu ignorace této možnosti obecnými soudy, přezkum ústavnosti téměř vymizel, došlo také k zavedení ústavní stížnosti, kdy strana sporu má možnost iniciovat přezkum ústavnosti bez součinnosti obecného soudu. Vedle klasické individuální ústavní stížnosti, tedy disponuje korejské ústavní soudnictví i jedním unikátem, kdy může strana sporu podat také návrh na přezkum ústavnosti zákona či zákonného ustanovení v případě, že podání této stížnosti navrhovala obecnému soudu, u kterého je spor veden, a ten podání této stížnosti odmítl (nejen tedy pro podání po vyčerpání všech přístupných opravných prostředků). Dalšími pravomocemi KÚS jsou právo rozpustit politickou stranu, jakož i rozhodování sporů mezi státními složkami a ve věcech impeachmentu.

3.3. ZÁSADNÍ KAUZY V JUDIKATUŘE KÚS

Vzhledem k historické zkušenosti s rozličnými podobami ústavního soudnictví, přistupovali mnozí k nově ustanovenému Ústavnímu soudu značně skepticky. Navíc Zákon o Ústavním soudu, vypracovaný bez dostatečné přípravy a zkušeností, obsahoval řadu chyb

ve svých procesních a kompetenčních ustanoveních, z nichž mnohé se mohly stát překážkou efektivního fungování soudu. Také se očekávalo, že obecné soudy sami budou velmi pasivní a opatrné v podávání návrhů na přezkum ústavnosti zákonů či zákonných opatření. Lze tedy říci, že výchozí pozice nově ustaveného ÚS byla značně komplikovaná. Jeho hlavní výhodou byla důvěra plná očekávání ze strany veřejnosti, která KÚS viděla jako instituci vzniklou v důsledku revolučních změn souvisejících s Červnovým Demokratickým hnutím roku 1987 s jasným cílem obrany lidských práv a zamezení zneužívání státní moci.¹³ Zdá se, že tomuto očekávání se podařilo dostát a KÚS se stal významným a populárním činitelem zejména skrze rušení zákonů předchozího režimu, jakož i posledním arbitrem významných politických sporů. KÚS hrál obecně velmi důležitou roli v procesu transformace starého korejského byrokraticko-vojenského režimu v ústavní demokracii.¹⁴

Korejský ÚS se od samého počátku aktivně přihlásil ke své roli ochránce ústavnosti. Dokladem je i první případ deklarované protiústavnosti. Jednalo se konkrétně o zrušení ustanovení čl. 6 odst. 1 Zákona o případech týkajících se zrychleného soudního řízení etc. (Act No. 3361), ve kterém byla stanovena výjimka, že stát nemůže být subjektem příkazu k předběžnému obstarání. Soud shledal toto ustanovení v rozporu s principem rovnosti, podle kterého by ve smluvním soukromém právu nemělo být se státem zacházeno jinak než s občany či korporacemi.¹⁵ Nejvýznamnější deníky v zemi psali o tomto prvním rozhodnutí soudu jako o prvním deklarování protiústavnosti po osmnácti letech, což zvýšilo zájem a důvěru obyčejných lidí ve význam instituce, a přineslo též doslova explozi počtu nových ústavních stížností. Dalo by se polemizovat, zda se ve svém počátečním období ÚS nestal aktivistickým až příliš, zvláště vezmeme-li v úvahu statistiku, dle které v prvním celém roce svého fungování (1988) shledal protiústavním 76 % případů, ve kterých rozhodoval o meritu věci a v následujícím roce (1989) dokonce 85 % případů.¹⁶ Je však třeba uvážit, že toto se týká pouze případů, ve kterých bylo vyneseno rozhodnutí ve věci samé, tedy nikoliv případů, které byly vyřešeny mi-

¹³ HONPOP CHAEP'ANSO, 2001, op. cit., s. 24–26.

¹⁴ GINSBURG, 2010, op. cit., s. 4-5.

¹⁵ Rozhodnutí Korejského ústavního soudu ze dne 25. ledna 1989, označené 1 KCCR 1, 88Hun-Ka7 („The Act on Special Cases concerning Expedition, etc. of Legal Proceedings case“). Obsah, konsekvence a shrnutí rozsudku zde i dále čerpáno z KOREA (SOUTH). HONPOP CHAEP'ANSO. *The first ten years of the Korean Constitutional Court: 1988-1998*. The Constitutional Court of Korea, 2001, není-li uvedeno jinak.

¹⁶ GINSBURG T. Confucian constitutionalism: Globalization and judicial review in Korea and Taiwan. *Law and Social Inquiry*. 2002, č. 27, s. 763 an.

¹⁰ HONPOP CHAEP'ANSO, 2001, op. cit., s. 15–17.

¹¹ LIM, J., 2002, op. cit., s. 333.

¹² HONPOP CHAEP'ANSO, 2001, op. cit.

mosoudně či odmítnuty.¹⁷ Navíc nesmíme zapomenout, že soud fungoval v porevoluční době, která skýtala spoustu příležitostí k „vylepšení“ image pročišťování legislativy od starých zákonů předchozího autoritářského režimu.

Aktivní role KÚS ve společnosti začala poměrně brzy budít nelibost vládnoucích stran, které, jak uvedeno výše, počítaly s pasivním přístupem soudu po vzoru minulosti a byly proto nyní zaskočeny přítomností neočekávaného protivníka. Vláda měla snahy řešit uvedenou situaci omezením pravomocí soudu, a to nejvýznamněji v roce 1992 na základě návrhu, který měl omezit pravomoc KÚS pouze na oblast řešení sporů mezi státními složkami. Tento návrh vládnoucí strany byl však nakonec stažen díky masivnímu veřejnému nátlaku.¹⁸ Soud ovlivnil politiku země v řadě případů, přičemž stojí za to zmínit zejména judikaturu ve volebních věcech, kde se soud tradičně přiklání na stranu politických menšin a proti jejich diskriminaci v politické soutěži. Tak se stalo např. i v roce 1989 v případě zrušení čl. 33 Zákona o volbách do Národního shromáždění, který vyžadoval vyšší peněžitý vklad pro účast od nezávislých kandidátů než od těch, kteří byli členy některé z politických stran. Obdobně ÚS vyhověl menšinové straně, která v roce 1990 napadla volební zákon, který stanovil velmi vysoké registrační poplatky pro kandidáty ve volbách, což působilo jako diskriminační překážka pro menší strany, pro které bylo velmi obtížné sehnat dostatek prostředků pro své kandidáty (došlo zde tedy k diskriminaci kandidátů s menšími zdroji i narušení principu rovnosti).¹⁹

Rozhodnutí, které proslavilo KÚS i v mezinárodním měřítku se týkalo případu odvolání (impeachmentu) prezidenta Roh Moo-Huyna v roce 2004.²⁰ Roh Moo-Huyn, původně aktivista a lidsko-právní právník bez univerzitního vzdělání, byl zvolen prezidentem přímou volbou v roce 2002. Jednalo se o velmi silnou osobnost s progresivním reformním programem, který se navíc snažil prosazovat v politicky velmi nestabilní situaci – v době, kdy silně konzervativní opoziční strana měla v Národním shromáždění většinu a Rohova vlastní strana byla rozpolcena vnitřními boji (pro-Rohovská sekce se od strany v září 2003 odštěpila, čímž prezident ztratil definitivně i podporu ostatních členů své bývalé strany zasedajících v Národním shromáždění). V říjnu se navíc situace zkomplikovala ještě více zatčením některých Rohových nejbližších spolupracovníků kvůli přijetí

nelegálních příspěvků na financování Rohovy kampaně pro prezidentské volby 2002.²¹ Prezident ve snaze o upevnění své vratké pozice, podnikl několik odvážných sic kontroverzních kroků – navrhl konání všelidového referenda, aby se ujistil o národní podpoře svého úřadu, dále přislíbil svou resignaci v případě, že se ukáže, že výše ilegálně přijatých příspěvků na jeho kampaň přesáhne o více než jednu desetinu výši příspěvků, které nelegálně přijala opoziční strana; a nakonec – asi nejvíce kontroverzní krok – veřejně vyjádřil svou podporu straně Uri v příštích volbách (jednalo se o pro-Rohovskou stranu vzniklou odštěpením od strany, která navrhla Rohovu kandidaturu ve volbách, zmiňovanou výše). Do strany sice nevstoupil, ale mimo jiné se vyjádřil, že „chce udělat vše, co je v mezích zákona dovoleno, aby pomohl straně Uri v dubnových volbách“. Tyto jeho kroky provázela silná kritika ze strany opozice, která vyvrcholila využitím ústavního institutu impeachmentu. V řízení zahájeném na základě návrhu Národního shromáždění, bylo dosaženo potřebné dvoutřetinové většiny všech hlasů a prezident byl zbaven svého úřadu s okamžitými účinky a výkon jeho pravomocí převzal předseda vlády. Toto rozhodnutí však vyvolalo bouřlivý nesouhlas veřejnosti, kdy podle průzkumu bylo zásadně proti sedm Korejců z deseti.

Případ byl podle Ústavy předložen k posouzení KÚS. V mezidobí, před vynesením rozhodnutí, se tato kauza stala hlavním tématem nadcházejících voleb a je obecně uznáváno, že díky široké nepopularitě impeachmentu, ve volbách zvítězila strana Uri, která dokonce získala absolutní většinu v Národním shromáždění. Pro schválení impeachmentu na straně KÚS by muselo hlasovat minimálně šest soudců z devíti pro a v případě, kdy by došlo k potvrzení rozhodnutí Národního shromáždění, do 60 dní by se musely konat nové volby. V daném případě však k takovému potvrzení nedošlo a soud po měsíci odvolání prezidenta Roha zrušil, přičemž zůstává předmětem spekulací, jak dalece byl ve svém rozhodnutí ovlivněn tlakem veřejného mínění, který, jak demonstrováno výše na výsledku voleb, byl enormní.²²

Soud postavil své rozhodnutí na dvou otázkách – za prvé, zda došlo na straně prezidenta Roha k porušení Ústavy či zákonů a za druhé, bylo-li takové případné porušení proporcionalní užití institutu impeachmentu. Co se týče první otázky, soud dospěl k názoru, že prezident Roh se opravdu dopustil protiprávního jednání, a to ve třech bodech: 1. porušil povinnost prezidenta zachování politické neutrality během voleb svou otevřenou podporou strany Uri, přičemž o tomto bodu nebylo žádného sporu; 2. porušil svou ústavní povinnost respektovat Ústavu a legitimně jmenované ústavní činitele

¹⁷ V Koreji je zvyklostí, že mezi „merits cases“ se počítají kauzy zamítnuté, ale nikoliv odmítnuté.

¹⁸ GINSBURG, 2002, op. cit.

¹⁹ GINSBURG, 2010, op. cit., s. 5.

²⁰ Rozhodnutí Korejského ústavního soudu ze dne 14. května 2004, označené 2004Hun-Na1. Informace o tomto případě jsou čerpány z: LEE, Y. Law, Politics and Impeachment: The Impeachment of Roh Moo-Hyun from a Comparative Constitutional Perspective. *American Journal of Comparative Law*, 2005, s. 53.

²¹ FAIOLA, A. Crisis Widens for S. Korea Leader: Aides' Arrest in Bribery Scandal is Latest in Roh's Brief Tenure. *Washington Post* Oct 24, 2003, s. A21.

²² LEE, 2005, op. cit.

tím, že veřejně napadl oficiální rozhodnutí Národní volební komise, které ho usvědčovalo z porušování politické neutrality a ilegálního svolávání referenda; a za 3. pokusem vyhlásit referendum na podporu svého mandátu se prezident Roh dopustil zneužití politického procesu zakotveného v čl. 72 Ústavy Korejské republiky ([prezident] „*může v případě důležitých politických otázek vztahujících se k diplomacii, národní obraně, unifikaci a dalších vztahujících se k osudu národa, navrhnout konání referenda, pokud to vidí jako nezbytné*“) k posílení vlastní pozice, čímž porušil Ústavu (KÚS zde také pro jistotu v budoucnu poskytl interpretaci čl. 72 v tom smyslu, že nesmí být čten tak, že by umožňoval prezidentu vyhlásit referendum za účelem otestování důvěry veřejnosti v jeho osobu).²³ Avšak navzdory těmto závěrům, soud deklaroval, že se nejedná o porušení natolik závažná, aby mohla vést k využití institutu impeachmentu. Tímto krokem KÚS poprvé v moderních dějinách konstitucionalistiky došlo k tomu, že prezident odvolaný orgánem legislativy byl znovu ustaven do funkce soudní moci.

4. VLIV TRADIČNÍ KONFUCIÁNSKÉ FILOSOFIE V KOREJSKÉM ÚSTAVNÍM SOUDNICTVÍ

Jak již bylo zmíněno několikrát, korejské ústavní soudnictví je silně inspirováno evropským i americkým modelem, ať již ve svém konceptu, organizaci, pravomocích i používané terminologii. Žádný soud však nefunguje ve „vakuu“ a musí pružně reagovat na prostředí, ve kterém existuje, a to je přeci jen v Koreji odlišné od Evropy či USA. Korea je země s tisíciletou historií a tradiční rodovou společností, silně ovlivněná konfucianismem. Konfucianství je stará filosofie pocházející z 6. stol. př. Kr. z Číny, charakteristická, ostatně jako naprostá většina čínských filosofí, příklonem člověka k praktickému životu. Základem konfucianismu je princip „Li“, odkazující na systém pravidel chování lišících se podle sociálního statusu jedince. Základem konfucianské víry je přesvědčení, že rozdílné zacházení je přirozené – jediné rozdílným zacházením s různými lidmi, dle jejich statusu, je možno dosáhnout spravedlivého fungování společnosti. Jeho ideály jsou poctivost, vážnost, příkladné chování vládců a zachovávání tradičních závazků. Lze říci, že recepce evropského práva je de facto v pořadí až druhým přijetím cizího právního řádu v Koreji – předchází mu mnohasetleté používání právních pravidel postavených na konfucianských principech.²⁴

²³ LEE, 2005, op. cit.

²⁴ WOO-JUNG, J. Confucian Influence on the Criminal Laws of Korea and Japan. From the Selected Works of Woo-Jung Jon. September 2010.

Co se týče konfucianského přístupu k právu jako normativnímu systému, je pro něco typický důraz na přednost společenského pořádku před zájmy jednotlivce a převaha povinností nad právy.²⁵ Takovýto přístup se nemusí zdát plně kompatibilní s moderními ústavně-právními teoriemi založenými především na dělbě moci a ochraně lidských práv a svobod jednotlivce. Do konce osmdesátých let bylo také možno, přes silný západní zejména americký vliv narůstající po konfliktu na Korejském poloostrově (Korejská válka 1950-3), ve společnosti stále vyznívat tento způsob uvažování jako dominující. Toto se odráželo i ve státním zřízení, které přetrvalo jako silně autoritářský režim (třebaže došlo k jistému uvolnění v ekonomické oblasti) a rozhodně nemohlo být považováno za demokracii v plném smyslu slova. Po převratu koncem osmdesátých let, se Korea rozhodla vydat novou cestou demokracie západního typu. O politických přeměnách a roli KÚS v nich bylo pojednáno výše, nyní se zaměříme spíše na oblast, kde tradice přetrvávají nejdéle a formují charakter celé společnosti, sice nenápadněji ale stejně podstatně – na oblast rodinného práva a oblast sociální, jakož i oblast trestního práva – a to zejména v otázkách, kde dochází ke střetu mezi tradičními hodnotami a zvyky, jako je například význam patriarchální rodiny s tradičně „západními“ lidsko-právními hodnotami, jako je např. zákaz diskriminace (na základě pohlaví či věku). Korejská Ústava stanoví obecně ve svém čl. 9, že je povinností státu udržovat a rozvíjet kulturní dědictví a posilovat národní kulturu, přičemž toto ustanovení bývá nejčastěji využíváno při obraně „tradičních“ norem.²⁶

KÚS se stal významným činitelem formujícím korejský společenský řád, a to zejména v oblasti omezování rysů tradiční patriarchální společnosti i v souvislosti s aktivismem ženských emancipačních hnutí. Zajímavou kauzou v této souvislosti je případ, ve kterém ÚS přezkoumával ústavnost zákona postihujícího cizoložství.²⁷ Zde se na jedné straně octly skupiny ochránců tradic, feministek i právních odborníků právě v zájmu ochrany tradičních hodnot. V tomto případě byl původně stěžovatel odsouzen na jeden rok vězení za trestný čin cizoložství, trestný podle čl. 241 Trestního zákoníku. Stěžovatel se tedy domáhal ústavního přezkumu daného ustanovení a po odmítnutí Nejvyšším soudem, se obrátil s ústavní stížností na KÚS s tím, že napadené ustanovení je v rozporu s ústavně zaručeným právem usilovat o vlastní štěstí (čl. 10 Ústavy Korejské republiky). Na podporu zachování napadeného ustanovení se však postavila poněkud nesourodá koalice

²⁵ GINSBURG, 2002, op. cit.

²⁶ GINSBURG, 2002, op. cit.

²⁷ Rozhodnutí Korejského ústavního soudu ze dne 10. září 1990, označené 2 KCCR 306, 89Hun-Ma82 („*Adultery case*“) více viz. GINSBURG, 2002, op. cit.

tradicionalistů, ženských hnutí a Advokátní komora.²⁸ KÚS většinou šesti soudců neshledal ustanovení o trestnosti cizoložství protiústavním, přičemž svou argumentaci postavil předně na interpretaci vztahu práva na sexuální sebeurčení a trestného činu cizoložství.

Dle interpretace KÚS čl. 10 Ústavy, zakotvující právo na osobnost a právo usilovat o vlastní štěstí presumuje právo na sebeurčení, jehož složkou je i právo na sexuální sebeurčení, jmenovitě právo svobodně se rozhodnout, zda a s kým jedinec sexuální vztah naváže. Zákon zakazující cizoložství je pak limitem takovéto svobody, jelikož takováto svoboda není absolutní, její hranice je tam, kde jsou dotčena práva ostatních, veřejná morálka, sociální etika a veřejné blaho v kontextu života celé společnosti. KÚS dále uvedl, že si je vědom, že aplikace napadeného ustanovení může v různých případech ústít v rozdílné důsledky závislé i na trpělivosti a pomstychtivosti oběti a ekonomickém potenciálu škůdce, což se může zdát v konečném důsledku při aplikaci být vstřícnější vůči většinou lépe materiálně zabezpečeným mužům. Tento fenomén je však, dle názoru KÚS, společný postihu všech trestných činů, které, v rámci jisté ochrany pověsti a soukromí, se stíhají, stejně jako cizoložství, na základě podání nikoliv ex offo, a proto nemůže být toto ustanovení považováno za diskriminační a narušující ústavně zakotvený princip rovnosti. Tři soudci hlasující v menšině dále vydali k rozhodnutí odlišná stanoviska, v nichž akcentovali zvláště tu stránku problému, že za protiústavní (porušující pravidlo proti nadměrnému omezování ze strany státu) lze považovat, že Trestní zákoník ukládá za cizoložství trest odnětí svobody bez možnosti jiné alternativy. Toto rozhodnutí vyvolalo bouřlivou debatu ve společnosti a ministr spravedlnosti, s odkazy na argumenty uvedené v disentančních stanoviscích, ohlásil, že během plánované revize se pokusí ustanovení pro příští vyloučit, avšak v důsledku nátlaku aktivistů v tomto selhal a nepodařilo se prosadit ani plánované zavedení pokuty jako alternativního trestu. Mimo jiné toto rozhodnutí vzorově ilustruje rozmanitost způsobů, jakými může ústavní soudnictví ovlivňovat změny ve společnosti. Ačkoliv se zde zdá ÚS být ochráncem tradičních hodnot, zároveň odráží zájmy aktivistických zájmových skupin.²⁹

Na druhou stranu rozhodnutím, kterým se ÚS postavil proti tradičním hodnotám, bylo rozhodnutí z roku 1997, kterým bylo zrušeno ustanovení Občanského zákoníku,³⁰ které, na základě zákona původně z roku 1306, zakazovalo sňatky osob se stejným příjmením a pocházejících ze stejného regionu. Toto rozhodnutí vyvolalo silné protesty konfuciónských skupin, ale bylo oslavováno ženskými hnutími stejně jako 60.000 páry,

které žili společně, ale nemohli legálně uzavřít manželství.³¹

Oblast rodinného práva je obecně odvětvím, kde se přímý vliv konfuciónské filosofie zachoval nejdéle. Až do své změny v roce 2005 tak například korejský Občanský zákoník stavěl na tzv. systému *Hoju*, což je striktně patriarchální systém, stanovící „hlavu rodiny“, které náleží určité vyjmenované pravomoci nad ostatními členy rodiny, jakož i hierarchii členů v rodině. Ustanovení občanského zákoníku obsahující *Hoju* systém byla v roce 2005 napadena u KÚS, který je posléze shledal protiústavním.³² Klíčovou otázkou je zde vztah mezi tradicí a Ústavou. Soud problém pojal jako střet čl. 36 (1) Ústavy stanovícím, že manželství a rodinný život musí být založen a udržován na základě důstojnosti jedince a rovnosti pohlaví; a dříve zmíněného čl. 9, vyzdvihujícího důležitost tradic. Soud ve svém většinovém rozhodnutí nakonec dospěl k názoru, že tradice, která je v rozporu s důstojností jedince a rovností pohlaví nemůže být ospravedlněna na základě čl. 9.³³

Poslední oblastí ovlivněnou konfucianismem, kterou zde zmíníme, je oblast trestního práva. V korejském Trestním zákoníku najdeme třináct ustanovení ovlivněných konfuciónskou úctou k rodičům – jedná se o ustanovení stanovícím těžší tresty za trestné činy spáchané proti předkům v přímé linii (jedná se o rodiče, prarodiče, či rodiče/prarodiče manžela). Z komparativního pohledu se jedná o velice zajímavá ustanovení i tím, že jejich obdobu v trestních zákonících ostatních zemí regionu s obdobnou tradicí (Čína, Japonsko) nenajdeme.³⁴ Jedno z těchto ustanovení se v roce 2002 dostalo k posouzení souladu s Ústavou před KÚS. Jednalo se konkrétně o článek 259 (2) korejského Trestního zákoníku stanovícím trestní sazbu pro pachatele, který způsobí těžké ublížení na zdraví, které způsobí smrt, jeho předku, či předku jeho manželky, v délce nejméně 5 let (zatímco odst. 1 stanoví trestní sazbu za stejný trestný čin proti jakékoliv jiné osobě v délce minimálně 3 roky). V tomto případě však KÚS neshledal napadená ustanovení protiústavním. Potencionální rozpor zde byl spatřován s čl. 11 Ústavy, stanovícím zákaz diskriminace. KÚS tento článek interpretoval tak, že princip rovnosti v něm obsažený nelze vykládat jako absolutní rovnost bez výjimky, ale jako rovnost relativní zakazující odlišný přístup bez rozumného zdůvodnění a právního základu. V důsledku této interpretace neshledal tedy KÚS napadená ustanovení v rozporu

³¹ GINSBURG, 2010, op. cit., s. 12–13.

³² Rozhodnutí Korejského ústavního soudu ze dne 3. února 2005, označené case no. 2001 heonga 9 et al.

³³ YUNE, J. Tradition and the Constitution in the context of the Korean family law. *Journal of Korean Law*. 2005, č. 1, s. 9–13.

³⁴ WOO-JUNG, 2010, op. cit., s. 12.

²⁸ GINSBURG, 2002, op. cit..

²⁹ GINSBURG, 2002, op. cit.

³⁰ Rozhodnutí Korejského ústavního soudu ze dne 16. července 1997, označené case no. 95 heonga 6 et al.

s Ústavou, právě s odkazem na funkci rodinných vazeb v korejské společnosti.³⁵

5. ZÁVĚR

Závěrem se mi zdá opodstatněné konstatovat, že korejský „pokus“ se západním modelem ústavního soudnictví byl nad očekávání úspěšný, třebaže k úspěchu vedla dlouhá cesta. Z historie tohoto KÚS můžeme také vyzorovat, jak podstatné pro jeho správné fungování a naplnění účelu, je demokratické státní zřízení. Překvapivým se též může zdát závěr, že očividně může ústavní soudnictví západního typu efektivně fungovat i v zemi s výrazně odlišným historickým vývojem, rozdílným společenským pořádkem i mentalitou občanů. Jako největší potenciál těchto závěrů, bych poté viděla, že třeba s trochou štěstí se touto zkušeností Korejské republiky bude jednou inspirovat i Čína. Překvapivým se jeví, jak komplexně Korea dokázala nový model inkorporovat, vzhledem k zcela odlišnému historickému a kulturnímu pozadí. Společnost postavená na konfucianismu si samozřejmě mnohá svá specifika zachovala, přesto v menší míře než by se dalo očekávat. Jak vyplynulo z předestřené výběru z judikatury Korejského Ústavního soudu, případy střetu tradičních hodnot s novým ústavním systémem jsou citlivou záležitostí, názory se různí a je stále třeba hledat, kde přesně leží akceptovatelná hranice. Vzhledem k celkovému vývinu v korejské společnosti směrem ke globalizaci lze však spíše očekávat, že ustanovení vycházející

---

³⁵ WOO-JUNG, 2010, op. cit., s. 18–19.

z konfucianismu budou z právního řádu pozvolna mizet a budou nahrazována principy „západního“ typu.

Summary

The aim of this article is to introduce a system of the constitutional judiciary of Republic of Korea as the system Czech reader should probably not be very familiar with. Following the history of constitutional review in Korea, there are shown many forms the constitutional review institutions took on during the time. In Korea, there was adopted one after another almost every form of constitutional review we know from constitutional law textbooks – from judicial review à la Supreme Court of United States on the one hand to the kelsenian model on the other. The article mainly focuses on the development in last twenty years after the Constitutional Court of Korea was established in its present form. According to Tom Ginsburg the Constitutional Court of Korea is arguably the most important and most influential of all constitutional courts in East and South-east Asia, this article submits possible reasons and circumstances leading to this success including political background and the most important cases held before the Constitutional Court of Korea. The article then analyses the real and possible conflicts between “imported” system of constitutional review based on Western society’s values and philosophy and approach of traditional Confucian society. Overview of relevant case law shows how sensitive this question is although we can conclude the clear tendency toward globalization at the same time.